ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2026 / № 1,3

Termiz – 2026

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro'yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko'chirma va ma'lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko'chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 28.03.2026
Qog'oz bichimi: 70x85
Bosma tabog'i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog'ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko'chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko'chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY'ATI:

Bekpo'lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o'rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas'ul muharrir)
O'ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Zabita Mahammad qizi Teymurlu, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent (Ozarbayjon)
Tarana Imomverdi qizi Xojieva, filologiya fanlari doktori, professor (Ozarbayjon),
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Normat Y o'ldoshev, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Baxtiyor Xolmuxamedov, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O'zbekiston)
Asqar Eshmo'minov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Alibek Omonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To'raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 28.03.2026
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
https://journaltersu.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ,
доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (. PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Забита Магомед кызы Теймурлу, доктор философии по филологии, доцент (Азербайджан)
Тарана Имамверди гызы Хаджиева, доктор наук, профессор (Азербайджан)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бахтиёр Холмухамедов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д. ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, д. ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, д. ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Алибек Омонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 28.03.2026
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
https://journaltersu.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV,
doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Zabita Magomed kyzy Teymurlu, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Azerbaijan)
Tarana Imamverdi gizi Khadzhieva, Doctor of Sciences, Professor (Azerbaijan)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Kholmukhamedov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Alibek Omonturdiev, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

TILSHUNOSLIK

MAMMADOVA SHAKAR,
XAMIDOV MANSUR
Ozarbayjon va o‘zbek tillaridagi somatik frazeologizmlarning qiyosiy-tipologik tahlili 7

YAKUBOVA NILUFAR EGAMBERGANOVNA
O‘zak va qolip (vazn) nazariyasi arabiy o‘zlashmalarni
tahlil qilishning asosiy mezoni sifatida 12

SAMANDAROV RUSTAM DO‘SYOROVICH
Tilshunoslik fani taraqqiyotida applikativ modelning murakkab
sintaktik qurilmalar shakllanishidagi o‘rni 17

ИШАНХАНОВА МУХЛИСАБОНУ ТУРГУНОВНА
Арабская лингвистическая традиция VII–XVII вв.: формирование
интеллектуального стиля и инструментов сохранения языковой нормы 21

ALIMOVA ZARIFAXON VAXOBOVNA
MAMAROZIQOVA SUG‘DIYONA SHUXRATJON QIZI
Jomiyning «Yusuf va Zulayho» dostonida forsiy o‘rin-joy yasovchi affikslarining qo‘llanilishi 25

TO‘YCHIYEVA ZULAYXO HAMROQO‘LOVNA,
YERJANOVA SAULE BAYMURZAYEVNA
Mahmud Koshg‘ariyning «Devony lug‘oti-t-turk» asarida keltirilgan
maqollardagi so‘zlarning semantik-stilistik xususiyatlari 29

SADULLAYEVA MATLYUBA AXROROVNA
Ahmad Yassaviy ijodining ramziy tili va undagi raqamli tasavvuf 33

SOTVOLDIYEV SIROJIDDIN MAXAMMADDIN O‘G‘LI
Arab tilida enantiosemiya hodisasi: semantik tabiati va ilmiy talqinlar tahlili 36

PANJIEVA NASIBA NARMAXMATOVNA
SAIBNAZAROVA NAZOKAT
English proverbs with number components 39

ЛАТИПОВ АЗИЗ АКБАРАЛИЕВИЧ
Сопоставительная характеристика категории
фазовости в английском и узбекском языкознании 42

AMONOV MUXTORJON UMAROVICH
«Boburnoma» asaridagi arabcha o‘zlashmalarda antonimlik 45

ОРИФЗОДА МАДИНА КАМИЛОВНА,
ОРИФЗОДА БОНУ КАМИЛОВНА
Системное изучение словообразовательной омонимии
в ретроспективном и перспективном аспектах 48

SABIROV ASROR ABDULLAYEVICH
Nemis–o‘zbek siyosiy terminlarining semantik va stilistik xususiyatlari 52

IBRAXIMOVA IRODA BOBIR QIZI
O‘zbekistonda til siyosati va ingliz tilining rivoji 56

TURSUNOVA MARXABO RAXMONOVNA
Jojo Moyesning «To seni topgunimcha» romanida kognitiv dissonans fenomenining
psixologik va lingvistik talqini hamda uning tarjimashunoslikdagi ifodasi 60

ARZIMURODOVA E’ZOZA BERDIMUROD QIZI
Zamonaviy mobil aloqa terminlarida transliteratsiya strategiyalari: ingliz va o‘zbek tillari qiyosida 64

BOZOROVA SEVARA KAMOL QIZI
Savdo konsepti doirasida sinonimiya (o‘zbek va ingliz tillari misolida) 68

КАРИМОВА ГУЗАЛ ИХТИЯРОВНА
Лингвокультурологический аспект концепта и его изучение в разных языках 71

MAXAMMATOVA FERUZA OLIMOVNA
O‘tkir Rahmat she’riyatida sinonim so‘zlarning qo‘llanishi haqida ayrim mulohazalar 76

МУНДАРИЖА

MUSTAFOEVA MAKSAD ASKAROVNA
The structural and linguistic analysis of anthroponyms in «Beowuf» and «Alpomish» folk epics 79

NOSIROVA DILNOZA RIZOKULOVNA
Semantic and pragmatic features of john green's novels in contemporary young adult literature 82

RAXIMOVA ZARINA UKTAMOVNA
O'smirlar psixologiyasining lingvopoetik ifodasi va tarjimada ichki monolog hamda emotsional tasvir 87

RAXMATOVA GULNOZA ISOXONOVNA
O'zbek tilidagi so'roq olmoshlari va so'roq yuklamalarining ingliz tilidagisi bilan qiyosi 90

BERDIYEVA SITORA UTKEROVNA
G'afur G'ulomning «Shum bola» asarida yumorning badiiy funksiyalarining lingvistik jihatlari 93

SHAMSITDINOVA MOXINABONU AKBAR QIZI
Yapon tilida omonimlardan foydalanishda nutqiy strategiyalar 98

ADABIYOTSHUNOSLIK

ШОФИЕВ ОБИДЖОН БАХТИЁРОВИЧ
Телба образининг бадиий талқини
(Эркин Аъзамнинг «Сув ёқалаб» ва «Танҳо қайиқ» киноқиссалари мисолида) 100

ASQAROVA ZULAYXO YANGIBOYEVNA
Muhammad Rizo Ogahiyning «Riyozu-d-davla» asaridagi ta'rixlarning badiiy-estetik qimmati 104

MAMADJONOVA SEVARA MAXAMADJON QIZI
Adabiyotshunoslikda dualizm tushunchasining nazariy va
metodologik asoslari (Agata Kristi poetikasi misolida) 109

RAHIMOVA SARVINOZ TOLIBOVNA
Usmon Azimning «Devorlari yiqilgan bog'» hamda «Yana sevgi haqida she'rlar»
asarlaridagi simulyakra va boshqa postmodern xususiyatlar ifodasi 112

СААКЯН РОЗА ЮРЬЕВНА
Поэтика полемического жанра в памфлетной публицистике
Даниэля Дефо и Жжонатана Свифта 115

SHAMSIYEVA SHOXISTAXON QUDRATULLAYEVNA
Gender rollarni aks ettiruvchi stereotiplar 119

НАСРИДИНОВА СИТОРА УТКИРОВНА
Мотив отсутствия и присутствия как средство создания
напряжения в рассказе Джека Ритчи «Отсутствие эмили» 125

BAFOYEVA ROXILA VALIJON QIZI
Amerika hamda o'zbek postmodern adabiyoti xususiyatlari 128

KHAKIMOVA NARGIZA KHAYRILLOYEVNA
Mythological origins of the epics "Arthuriana" and "Alpamysh" 131

TA'LIM

TILOVOVA GO'ZAL RUSTAMOVNA
Ta'lim jarayonida o'quv izohli lug'atlardan foydalanishning nazariy va amaliy ahamiyati 135

YULDASHEVA DILAFRUZ
The role of teacher instruction in efl classrooms: a discourse-oriented analysis
of their importance in teaching young learners 138

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2026; 3
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

AMERIKA HAMDA O'ZBEK POSTMODERN ADABIYOTI XUSUSIYATLARI

Bafoyeva Roxila Valijon qizi,
Osiyo Xalqaro universiteti tayanch doktoranti

XX–XXI asrlar insoniyat tarixida keskin o'zgarishlar davri sifatida namoyon bo'lib, bu jarayon adabiy tafakkur va badiiy ijodga ham bevosita ta'sir ko'rsatdi. Jamiyatdagi ijtimoiy, siyosiy va madaniy transformatsiyalar natijasida adabiyotda yangi estetik yo'nalishlar yuzaga kelib, inson shaxsiga, uning ichki dunyosiga va psixologik holatiga bo'lgan e'tibor kuchaydi. Shu jarayonda postmodernizm adabiy oqimi shakllanib, u nafaqat modernizmning davomchisi, balki uning muayyan jihatlarini qayta talqin qiluvchi murakkab estetik hodisa sifatida namoyon bo'ldi.[1] Postmodernizm o'z mohiyatiga ko'ra ko'p qatlamli, ziddiyatli va ochiq tizim bo'lib, unda yagona haqiqat va barqaror ma'no tushunchalari inkor etiladi. Ushbu oqim zamonaviy adabiyotda fragmentatsiya, ko'pma'nolilik, ironik tafakkur va intertekstual aloqadorlik kabi xususiyatlar orqali ifodalanadi. Mazkur maqolada postmodernizmning nazariy asoslari hamda uning Amerika va o'zbek adabiyotidagi namoyon bo'lish shakllari qiyosiy jihatdan o'rganiladi.

Mazkur tadqiqotda Amerika va o'zbek postmodern adabiyotining xususiyatlarini aniqlash maqsadida kompleks ilmiy yondashuv qo'llanildi.[2] Jumladan, qiyosiy-tipologik metod orqali ikki adabiy makonning umumiy va milliy-spetsifik jihatlari solishtirildi, tarixiy-adabiy metod yordamida postmodernizmning shakllanish bosqichlari va modernizm bilan uzviy aloqasi tahlil qilindi. Shuningdek, diskursiv va lingvopoetik tahlil usullari asosida postmodern asarlardagi fragmentatsiya, dekonstruksiya, desentratsiya, intertekstuality kabi badiiy-estetik vositalarning funksional xususiyatlari o'rganildi.[3] Nazariy tahlilda poststrukturalistik yondashuv, xususan dekonstruktiv va psixoanalitik konsepsiyalar asos qilib olinib, postmodern matnning ko'p qatlamli va ko'pma'noli tabiati ilmiy jihatdan asoslab berildi.

Tadqiqot natijasida aniqlanishicha, postmodernizm XX–XXI asr adabiyotida an'anaviy estetik qarashlarni tubdan qayta ko'rib chiqib, yagona va barqaror ma'no tushunchasini rad etuvchi ko'p qatlamli badiiy tizim sifatida shakllangan.[4] Amerika postmodern adabiyotida fragmentatsiya, intertekstuality, ironik diskurs va eksperimental shakllar ustuvorlik kasb etgan bo'lsa, o'zbek postmodern adabiyotida mazkur xususiyatlar milliy-madaniy tafakkur, psixologik tasvir va ramziy ifoda bilan uyg'unlashgan holda namoyon bo'lishi kuzatildi. Shuningdek, postmodern asarlarda syujet izchilligining buzilishi, ishonchsiz hikoyachi fenomeni, ko'pma'nolilik va ma'no nisbiyligi asosiy badiiy prinsiplar sifatida shakllangani aniqlandi.[5] Natijada postmodernizm global adabiy hodisa bo'lishi bilan birga, har bir milliy adabiyotda o'ziga xos interpretatsiyaga ega bo'lgan murakkab va ziddiyatli estetik tizim ekanligi ilmiy jihatdan asoslab berildi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, postmodernizm nazariy jihatdan dekonstruksiya, desentratsiya va shizoanaliz kabi poststrukturalistik konsepsiyalar bilan uzviy bog'liq bo'lib, an'anaviy matn va ma'no tizimlarini izdan chiqarishga qaratilgan. Xususan, Jak Derrida tomonidan ilgari surilgan dekonstruksiya nazariyasi matndagi barqaror ma'nolarni buzish orqali ko'p qatlamli talqinlarni yuzaga chiqaradi, Gilles Deleuze va Félix Guattarining yondashuvlari esa tafakkurning nolinear va fragmentar tabiatini asoslaydi.[6] Amerika postmodern adabiyotida, ayniqsa Tomas Pinchon asarlarida, bilim va haqiqatga intilish yakunda noaniqlik va ma'nosizlikka olib kelishi orqali epistemologik shubha kuchaytiriladi. Shu bilan birga, postmodern matnlarda syujetning parchalanganligi, ishonchsiz hikoyachi, intertekstual aloqalar va ironik diskurs ustuvor bo'lib, muallifning yakka hukmron pozitsiyasi yo'qoladi.[7] O'zbek postmodern adabiyotida esa ushbu xususiyatlar milliy tafakkur, psixologik chuqurlik va ramziy ifoda bilan uyg'unlashgan holda namoyon bo'lib, bu esa postmodernizmning nafaqat global, balki milliy-madaniy kontekstda ham o'ziga

[1] Derrida, Jacques. Of Grammatology. – Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1976.
[2] Lyotard, Jean-François. The Postmodern Condition: A Report on Knowledge. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1984.
[3] Baudrillard, Jean. Simulacra and Simulation. – Ann Arbor: University of Michigan Press, 1994.
[4] Foucault, Michel. The Archaeology of Knowledge. – London: Routledge, 2002.
[5] Deleuze, Gilles, Guattari, Félix. A Thousand Plateaus. – London: Bloomsbury, 1987.
[6] Hutcheon, Linda. A Poetics of Postmodernism. – London: Routledge, 1988.
[7] Jameson, Fredric. Postmodernism, or, The Cultural Logic of Late Capitalism. – Durham: Duke University Press, 1991.

xos shakllarda rivojlanishini ko‘rsatadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, postmodernizm zamonaviy adabiyotning murakkab va ko‘p qirrali hodisasi sifatida inson tafakkuri va badiiy ifoda shakllarini tubdan yangilagan.[1] U modernizmning estetik va mafkuraviy tamoyillariga muqobil yondashuv sifatida shakllanib, an’anaviy narrativ tizimlarni dekonstruksiya qilish orqali yangi badiiy imkoniyatlarni yuzaga chiqardi. Amerika postmodern adabiyotida fragmentatsiya, ironik diskurs va eksperimental shakllar ustuvor bo‘lsa, o‘zbek adabiyotida bu oqim milliy-madaniy tafakkur, psixologik tasvir va ramziy ifodalar bilan uyg‘unlashgan holda namoyon bo‘ladi.[2] Shunday qilib, postmodernizm bir tomondan global adabiy hodisa bo‘lsa, ikkinchi tomondan har bir milliy adabiyotda o‘ziga xos tarzda talqin etiladigan fenomen sifatida qaraladi. Bu esa uning universalligi bilan bir qatorda, milliy-spetsifik xususiyatlarga ham ega ekanligini ko‘rsatadi.

XX–XXI asrlar insoniyat taraqqiyotida keskin burilishlar davri sifatida xarakterlanadi. Bu davr nafaqat ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy tizimlarning, balki inson tafakkuri, ruhiyati va dunyoqarashining ham tubdan o‘zgarishi bilan ajralib turadi.[3] Mazkur transformatsiyalar badiiy adabiyotga ham bevosita ta’sir ko‘rsatib, unda yangi estetik yo‘nalishlar, uslublar va ijodiy tamoyillarning shakllanishiga zamin yaratdi. Natijada an’anaviy mavzular, xususan, romantik-sevgi motivlaridan ko‘ra, hayot haqiqatiga yaqin, realistik va psixologik yo‘nalishlar ustuvorlik kasb eta boshladi. Shu bilan birga, adabiyotda g‘oyaviylik omili badiiylik bilan uyg‘unlashib, inson shaxsiga, uning ichki dunyosiga bo‘lgan e’tibor keskin darajada ortdi.

Zamonaviy badiiy asarlarda yetakchi g‘oya sifatida shaxs psixologiyasi, uning ichki kechinmalari va ijtimoiy borliqdagi o‘rni markaziy masalaga aylandi. Ushbu yangicha badiiy-estetik yo‘nalish ilmiy adabiyotda «postmodernizm» termini bilan ifodalanadi.[4] Postmodernistik g‘oyalar va prinsiplar Umberto Eco, John Barth, Milorad Pavić hamda Milan Kundera kabi yozuvchilar ijodida yorqin namoyon bo‘ladi.

Postmodernizm modernizm oqimidan keyin shakllangan bo‘lsa-da, uni to‘liq inkor etuvchi emas, balki qayta talqin qiluvchi murakkab va ko‘p qatlamli adabiy hodisa sifatida baholanadi.[5] Ushbu oqim faqat adabiyot doirasida qolmay, inson tafakkuri va dunyoqarashiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatgan keng qamrovli madaniy fenomen hisoblanadi. Postmodernizmning mohiyatini tushunishda muhim jihatlardan biri shundaki, u tartibsizlik, ziddiyat va xaos bilan chambarchas bog‘liq holda talqin etiladi. Ya’ni, mavjud ijtimoiy va madaniy beqarorlik sharoitida postmodernistik qarashlar shakllanadi va rivojlanadi.

Adabiyotshunoslik manbalarida postmodernizm termini fransuzcha «postmodernisme» so‘zidan kelib chiqqan bo‘lib, «modernizmdan keyingi» degan ma’noni anglatadi.[6] U XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab nafaqat adabiyotda, balki boshqa gumanitar fanlarda ham qo‘llanila boshlagan ijodiy metod sifatida izohlanadi. Ushbu oqimning nazariy asoslarini Jacques Derrida tomonidan ilgari surilgan dekonstruksiya konsepsiyasi, Gilles Deleuze va Félix Guattari tomonidan ishlab chiqilgan shizoanaliz nazariyasi hamda psixoanalitik yondashuvlar tashkil etadi. Shuningdek, semiotik yondashuvda kinoya va o‘yin elementlarini qo‘llash ham muhim o‘rin tutadi.

Postmodernizmning shakllanishi masalasida ilmiy qarashlar turlicha. Ayrim tadqiqotchilar uning ildizlarini XX asrning 40-yillarida James Joycening «Finnegans Wake» asari bilan bog‘lasalar, boshqalar ushbu oqimning faol rivoji XX asrning 70–80-yillariga to‘g‘ri kelishini ta’kidlaydilar.[7] Termin sifatida esa postmodernizm ilk bor Yevropa madaniyatining inqiroziga bag‘ishlangan ilmiy asarlarda qo‘llanilgan bo‘lib, unda yevroposentrizm konsepsiyasining tugashi ifodalangan. Adabiyotshunoslikda esa bu atama XX asrning 20–30-yillaridan boshlab modernizmga qarshi yo‘nalish sifatida qo‘llanila boshlagan va keyinchalik, ayniqsa, Amerika adabiy tanqidchiligida keng ommalashgan.

Postmodernizmni chuqur anglash uchun avvalo modernizm mohiyatini tushunish zarur. Modernizm XX asr boshlarida shakllangan bo‘lib, Birinchi jahon urushidan keyin ayniqsa kuchaygan adabiy-badiiy oqimdir.[8] Modernist yozuvchilar sanoatlashuv va tezkor ijtimoiy o‘zgarishlar natijasida yuzaga kelgan beqarorlikni, insonning ruhiy tushkunligini va hayot ma’nosini yo‘qotish hissini aks ettirganlar. Ularning asarlarida fragmentarlik, ma’no izchilligining buzilishi va shaxsiy identitet inqirozi muhim o‘rin egallaydi.

Modernizmda mustamlakachilik masalasi ham murakkab tarzda yoritilgan. Garchi ayrim asarlarda bu jarayon tanqidiy ko‘rinishda tasvirlangan bo‘lsada, umumiy holda modernistik adabiyot mustamlak-

[1] Hassan, Ihab. The Postmodern Turn. – Columbus: Ohio State University Press, 1987.
[2] Eco, Umberto. The Name of the Rose. – London: Vintage, 1998.
[3] Barth, John. The Literature of Exhaustion. The Atlantic, 1967.
[4] Pynchon, Thomas. The Crying of Lot 49. – New York: Harper & Row, 1966.
[5] Joyce, James. Finnegans Wake. – London: Faber & Faber, 1939.
[6] Kundera, Milan. The Unbearable Lightness of Being. – London: Faber & Faber, 1984.
[7] Calvino, Italo. If on a Winter’s Night a Traveler. – New York: Harcourt, 1981.
[8] Beckett, Samuel. Waiting for Godot. – London: Faber & Faber, 1953.

achilikni to‘liq rad etmaganligi uchun tanqidga uchragan. Ushbu oqim Ikkinchi jahon urushigacha davom etib, undan keyin postmodernizmning shakllanishiga zamin yaratgan.[1]

Amerika adabiyotida postmodernizm dekonstruksiya va desentratsiya tamoyillariga asoslangan yangi bosqich sifatida yuzaga chiqdi. Dekonstruksiya mavjud ma’no va strukturalarni buzish orqali yangi talqinlarni yaratishni anglatadi, desentratsiya esa yagona markazning yo‘qligi, ma’nolarning ko‘pligi va nisbiyligini ifodalaydi. Bu esa an’anaviy adabiy tizimlarning parchalanishiga olib keladi.

Postmodern adabiyot namunalari nihoyatda rang-barang bo‘lib, ularni yagona mezon asosida baholash qiyin.[2] Shunga qaramay, David Foster Wallace, Joseph Heller, Margaret Atwood, Kurt Vonnegut, Italo Calvino, Bret Easton Ellis, Gabriel García Márquez hamda Samuel Beckett kabi mualliflar asarlari postmodern adabiyotning asosiy namunalaridan hisoblanadi.[3]

Postmodern adabiyotning asosiy xususiyatlariga quyidagilar kiradi: syujetning fragmentarligi, paradoksal tafakkur, ishonchsiz hikoyachi, realizmdan chetga chiqish, o‘yin va parodiya elementlari, qora hazil, intertekstuality va ko‘pma’nolilik. Bunday asarlarda mualliflar aniq va yagona ma’noni rad etib, aksincha, bir nechta talqin imkoniyatlarini yaratishga intiladilar.

Postmodernizm ko‘pincha modernizmga qarshi yo‘nalish sifatida talqin qilinadi.[4] Agar modernizm tartibsiz dunyoda ma’no izlashga intilgan bo‘lsa, postmodernizm ushbu izlanishning o‘zini shubha ostiga qo‘yadi va hatto masxara qiladi. Masalan, Thomas Pynchonning «The Crying of Lot 49» romanida qahramonning haqiqatni anglashga bo‘lgan intilishi yakunda yanada chuqurroq noaniqlikka olib keladi.[5]

Umuman olganda, postmodern adabiyot modernistik estetik qarashlarning cheklovlariga va Ikkinchi jahon urushidan keyingi global o‘zgarishlarga javob sifatida shakllangan. Agar modernistlar dunyoni inqiroz holatida tasvirlagan bo‘lsalar, postmodernistlar uni allaqachon izdan chiqqan, tushunish va tartibga solish qiyin bo‘lgan murakkab tizim sifatida talqin qiladilar.

Rezyume. Maqolada XX–XXI asrlar adabiy jarayonida postmodernizm oqimining nazariy asoslari hamda uning Amerika va o‘zbek adabiyotidagi o‘ziga xos xususiyatlari qiyosiy tahlil qilinadi. Unda dekonstruksiya, desentratsiya, fragmentatsiya va intertekstual aloqadorlik kabi asosiy prinsiplarning badiiy ifodasi ochib berilib, postmodernizmning global va milliy adabiy jarayondagi o‘rni asoslab beriladi.

Resume. The article analyzes the theoretical foundations of postmodernism in the literary process of the 20th–21st centuries and examines its specific features in American and Uzbek literature from a comparative perspective. It highlights key principles such as deconstruction, decentration, fragmentation, and intertextuality, revealing their artistic expression and substantiating the role of postmodernism in both global and national literary contexts.

Резюме. В статье проводится сравнительный анализ теоретических основ постмодернизма в литературном процессе XX–XXI веков, а также его специфических особенностей в американской и узбекской литературе. Раскрываются основные принципы, такие как деконструкция, децентрация, фрагментация и интертекстуальность, и обосновывается место постмодернизма в глобальном и национальном литературном процессе.

[1] Wallace, David Foster. Infinite Jest. – Boston: Little, Brown, 1996.
[2] Karimov, Naim. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2005.
[3] Atwood, Margaret. The Handmaid’s Tale. – Toronto: McClelland & Stewart, 1985.
[4] Quronov, Dilmurod. Adabiyotshunoslik nazariyasi. – Toshkent: Akademnashr, 2010.
[5] Heller, Joseph. Catch-22. – New York: Simon & Schuster, 1961.